Het morele failliet van het Westen: waarom ik meer vertrouwen heb in Rusland, Iran, China en Vietnam

Door Frank , 8 november 2026

Het morele failliet van het Westen: waarom ik meer vertrouwen heb in Rusland, Iran, China en Vietnam

Over schijndemocratie, de macht van geld, de wapenindustrie en de toekomst van de hardwerkende bevolking

Door Frank Dumon | Politiek | 8 november 2026

> Europa is nog niet economisch ingestort. Maar naar mijn overtuiging is het moreel al diep gevallen. Een politieke orde die zichzelf democratisch noemt terwijl geld, lobbybelangen en permanente oorlog de agenda bepalen, kan haar geloofwaardigheid niet eindeloos behouden.

1. Mijn oordeel is gevormd door een leven van arbeid

Ik schrijf dit niet als iemand die zijn overtuiging ontleent aan het laatste televisie- of verkiezingsdebat of een partijprogramma. Ik schrijf als een man die zijn tachtigste verjaardag nadert, die jarenlang gewerkt heeft, die verschillende werelddelen heeft gezien en die het verschil kent tussen de taal van de macht en het bestaan van gewone mensen. Ik heb mijn brood verdiend als diepzeeduiker, lasser, projectleider, als verantwoordelijke in de gas- en olie industrie maar ook als schrijver/journalist met mijn eigen zelf gefinancierde website. Wie onder water pijpleidingen moet lassen of een industriële installatie veilig moet laten functioneren, leert dat werkelijkheid niet verdwijnt omdat een leidinggevende haar anders voorstelt. Materiaal, risico, vermoeidheid en verantwoordelijkheid laten zich niet wegpraten.

Ik heb in Afrika gewerkt in omstandigheden waarin gezondheidszorg geen abstract debat over jaarbegrotingen was. De beschikbaarheid van vaccins, een betrouwbare koudeketen, medisch materiaal en praktische organisatie kon het verschil maken tussen bescherming en kwetsbaarheid. Die ervaringen hebben mij een eenvoudige vraag leren stellen bij ieder economisch en politiek systeem: **wie wordt er uiteindelijk beter van?** De hardwerkende bevolking, de kinderen, de zieken en de ouderen? Of vooral de bezitters van kapitaal, de leveranciers van wapens en de ondernemingen die toegang hebben tot de politieke macht?

Die vraag staat centraal in mijn kritiek op het Westen. Het gaat mij niet om een romantisch verlangen naar een ander utopisch politiek systeem. Het gaat mij om het resultaat van de macht. Een regering die mooie woorden gebruikt over vrijheid maar haar bevolking steeds opnieuw laat betalen voor oorlog, speculatie en de verrijking van een kleine bovenlaag, verdient in mijn ogen niet het aureool van morele superioriteit.

2. Europa is moreel ingestort voordat zijn economie instort

Ik maak bewust een onderscheid. De Europese economie bestaat nog. Bedrijven produceren, mensen werken en overheden innen belastingen. Het Internationaal Monetair Fonds spreekt in zijn Europese vooruitzichten van oktober 2026 over trage, kwetsbare groei en structurele problemen. Dat is iets anders dan een reeds voltrokken economische ineenstorting. Maar een politiek systeem hoeft niet eerst bankroet te gaan om zijn morele legitimiteit te verspelen. [IMF, European Regional Economic Outlook, oktober 2026]

Het morele verval zie ik in de selectieve toepassing van principes. Soevereiniteit wordt heilig verklaard wanneer zij de strategische argumenten van het Westen ondersteunt, maar blijkt veel minder absoluut wanneer een westerse bondgenoot militair ingrijpt. Burgerlevens worden in de ene oorlog uitvoerig herdacht en in de

andere gereduceerd tot een ongemakkelijk persbericht. Sancties worden voorgesteld als morele instrumenten, terwijl de gevolgen voor zieken, kinderen en mensen met kleine inkomens zelden dezelfde aandacht krijgen als de belangen van staten.

Daarom weiger ik de huidige Europese koers simpelweg verstandig of noodzakelijk te noemen. Men kan geen morele leider zijn door de eigen belangen tot universele waarden te verheffen. Wanneer Europa werkelijk vrede, mensenrechten en internationaal recht verdedigt, moet het die beginselen ook toepassen op Irak, Gaza, Iran, Cuba en elke andere plaats waar bondgenoten of eigen regeringen macht gebruiken. Wie dat niet doet, ondermijnt precies het gezag waarop hij zich beroept.

3. Mijn alternatief: RIC, met Vietnam erbij

Wanneer ik spreek over **RIC**, bedoel ik in dit opiniestuk Rusland, Iran en China. Daar voeg ik uitdrukkelijk Vietnam aan toe. Het is mijn eigen politieke en morele vergelijking, geen bewering dat deze vier landen één formeel bondgenootschap of een identiek politiek systeem vormen. Rusland heeft een eigen geschiedenis en economische structuur. Iran is gevormd door revolutie, buitenlandse druk en een bijzondere verhouding tussen religie en staat. China kent een langdurige communistische partijleiding met een omvangrijke markteconomie. Vietnam heeft zijn socialistische politieke stelsel verbonden met de hervormingen van *Đổi Mới* en een sterke internationale handelsoriëntatie.

Wat mij in deze verschillende modellen aanspreekt, is niet dat ze overal hetzelfde doen. Het is dat de staat er op uiteenlopende manieren een centrale rol opeist bij nationale ontwikkeling, infrastructuur, veiligheid en het richting geven aan economische prioriteiten. Ik zie daarin een alternatief voor een westers model waarin de politieke agenda naar mijn oordeel te vaak wordt onderworpen aan de belangen van financiële groepen en multinationale ondernemingen. Ik schrijf dit als overtuiging, niet als wiskundige ranglijst. Een politieke structuur kan in het ene domein sterke resultaten behalen en elders belangrijke tekortkomingen kennen.

Maar ik weiger de westerse verkiezingsvorm automatisch als het hoogste eindpunt van de menselijke beschaving te aanvaarden. Een systeem moet worden beoordeeld op wat het voor gewone mensen tot stand brengt. Daar begint de vergelijking.

4. Ik noem Amerika en Europa geen werkelijke democratieën meer

Formeel bestaan in de Verenigde Staten en in Europese landen verkiezingen, parlementen, grondwetten en rechtbanken. Niemand hoeft dat te ontkennen. Maar voor mij is democratie méér dan een stemformulier dat de burger om de paar jaar mag invullen. Democratie zou moeten betekenen dat de bevolking wezenlijke zeggenschap heeft over de grote beslissingen die haar toekomst bepalen: oorlog en vrede, betaalbare gezondheidszorg, huisvesting, energie, lonen en de verdeling van maatschappelijke rijkdom.

Wie kijkt naar de manier waarop die keuzes in het Westen tot stand komen, ziet iets heel anders. In de Verenigde Staten zijn politieke campagnes uitgegroeid tot financiële ondernemingen op een schaal die voor gewone burgers onvoorstelbaar is. Volgens de eigen Amerikaanse Federal Election Commission bedroegen de gemelde onafhankelijke verkiezingsuitgaven voor de federale verkiezingscyclus 2023–2024 ongeveer 4,4 miljard dollar. De bedragen zijn geen geheim; ze staan in officiële overzichten. [Federal Election Commission: cijfers verkiezingscyclus 2024]

Die cijfers bewijzen op zichzelf niet dat elke verkozene gekocht is. Ze tonen wel hoe sterk politieke beïnvloeding is verweven met enorme geldstromen. Wie met miljoenen een campagne kan ondersteunen, reclame kan betalen, adviseurs kan aantrekken en voortdurend toegang tot beleidsmakers kan zoeken, bezit een macht die de gewone kiezer niet heeft. Lobbyactiviteiten zijn bovendien officieel geregistreerd en wettelijk georganiseerd. [Amerikaanse Senaat: openbaarmaking lobbyactiviteiten]

Daarom noem ik het Amerikaanse stelsel geen werkelijke volksdemocratie. Het is in mijn ogen een door geld gedomineerde orde met verkiezingen. Europa is niet identiek, maar vertoont hetzelfde gevaar: beslissingen van grote economische en geopolitieke betekenis worden te vaak gepresenteerd als onvermijdelijk, terwijl burgers vooral de rekening ontvangen. Wie zo'n systeem uitsluitend democratisch noemt omdat er verkiezingen plaatsvinden, stelt de vorm boven de inhoud.

5. De belangen van de elite zijn geen abstractie

Het woord *elite* wordt vaak afgedaan als populistische overdrijving. Maar ik bedoel iets concreets: de relatief kleine groepen die over een uitzonderlijke concentratie van geld, eigendom, informatie en toegang tot politieke besluitvorming beschikken. Niet iedere rijke persoon oefent die invloed op dezelfde manier uit, en niet iedere ambtenaar handelt uit eigenbelang. Toch is de structurele ongelijkheid tussen de gewone werknemer en een onderneming met omvangrijke lobbybudgetten niet te ontkennen.

> In het Westen wordt de vrije markt vaak als neutraal mechanisme voorgesteld. Maar markten worden ingericht door wetten, belastingen, handelsafspraken, vergunningen en publieke investeringen. De echte vraag is dus niet of de staat zich met de economie bemoeit; dat doet iedere staat. De vraag is wie de invloed heeft om die bemoeienis te sturen. Worden beslissingen genomen om publieke voorzieningen duurzaam te financieren, of om bestaande winstmarges en vermogensposities veilig te stellen?

Wanneer een bank risico neemt en de rekening later gedeeltelijk bij de samenleving terechtkomt, is dat geen zuivere vrije markt. Wanneer een bedrijf publieke kennis en infrastructuur gebruikt, maar zijn winsten grotendeels privatiseert, is het resultaat niet automatisch rechtvaardig. Wanneer burgers wordt verteld dat er onvoldoende geld is voor sociale bescherming, terwijl nieuwe militaire programma's als noodzakelijk worden aangekondigd, ontstaat terecht de vraag waar de prioriteiten werkelijk liggen.

Mijn oordeel is dat het Westen deze belangenverstrengeling niet voldoende heeft doorbroken. Het heeft haar in veel gevallen genormaliseerd. Daardoor worden verkiezingen gemakkelijk een strijd tussen partijen die elkaar fel bestrijden, maar over de macht van kapitaal en de permanente uitbreiding van militaire capaciteit opvallend weinig fundamenteel verschillen.

6. Big Pharma: de mens is geen verdienmodel

Mijn kritiek op wat doorgaans *Big Pharma* wordt genoemd, is geen afwijzing van geneeskunde. Ik heb te veel gezien van het belang van vaccins, medische logistiek en de inzet van gezondheidswerkers om de waarde van wetenschappelijk ontwikkelde geneesmiddelen te miskennen. Mijn bezwaar richt zich tegen een systeem waarin toegang tot noodzakelijke zorg mede afhangt van prijzen, patenten, commerciële prioriteiten en de onderhandelingsmacht van verzekeraars en farmaceutische ondernemingen.

De vergelijking met de Verenigde Staten is onthullend. Volgens de OESO besteedde de VS in de gegevens voor *Health at a Glance 2025* ongeveer 14.885 dollar per inwoner aan gezondheidszorg, tegenover een OESO-gemiddelde van ongeveer 5.967 dollar. Toch lag de Amerikaanse levensverwachting met 78,4 jaar onder het OESO-gemiddelde. Dat verschil kan niet uitsluitend aan farmaceutische ondernemingen worden toegeschreven; leefstijl, sociale omstandigheden, de inrichting van verzekeringen en andere factoren spelen eveneens mee. Maar het laat wel zien dat uitzonderlijk hoge uitgaven geen garantie zijn voor evenredig betere resultaten. [OESO: Health at a Glance 2025, Verenigde Staten]

Wie in een armere regio heeft gewerkt, weet dat gezondheidszorg pas werkelijk betekenis heeft wanneer zij de patiënt bereikt. Een vaccin waarvoor geen betrouwbare koeling bestaat, beschermt niemand. Een geneesmiddel dat een gezin niet kan betalen, blijft buiten bereik. Een ziekenhuis zonder voldoende personeel is geen bewijs van sociale rechtvaardigheid, hoe indrukwekkend het gebouw ook oogt.

Ik wil een economie waarin de ontwikkeling van medicijnen wordt beloond, maar waarin publieke gezondheid niet ondergeschikt raakt aan de logica van maximale winst. Juist daarom vind ik de ervaringen van andere landen met staatsgestuurde eerstelijnszorg, brede dekking en publieke gezondheidsprogramma's het bestuderen waard. Het Westen bezit geen exclusief patent op zorgzaamheid of medische vooruitgang.

7. De wapenindustrie: wanneer vernietiging een groeimarkt wordt

De tweede sector die mijn wantrouwen tegenover het westerse politieke systeem voedt, is de wapenindustrie. Oorlog heeft altijd verliezers: de soldaat die niet terugkeert, het kind dat zijn ouders verliest, de stad die in puin ligt, de belastingbetaler die zijn publieke voorzieningen ziet verschralen. Maar oorlog creëert ook economische winnaars. De producenten van raketten, vliegtuigen, drones, munitie, sensoren en andere militaire systemen verkopen juist méér wanneer de dreiging toeneemt.

Het Stockholm International Peace Research Institute berekende dat de honderd grootste wapenproducenten en militaire dienstverleners in 2024 samen ongeveer 679 miljard dollar aan wapenomzet behaalden, een record volgens de toen beschikbare gegevens. Dat is niet uitsluitend een Amerikaans of Europees verschijnsel; ook producenten buiten het Westen behoren tot de mondiale sector. Maar het cijfer laat onmiskenbaar zien dat de industriële economische belangen bij bewapening enorm zijn. [SIPRI: Top 100 wapenproducenten]

Ik beweer niet dat iedere wapenbestelling onrechtmatig is. Een land mag zich verdedigen. Maar een politiek systeem dat voortdurend nieuwe wapensystemen als de vanzelfsprekende oplossing presenteert, moet worden geconfronteerd met de vraag of het nog voldoende investeert in conflictpreventie en diplomatie. Waarom is de financiële rechtvaardiging van een nieuw militair programma vaak concreter dan het plan om een oorlog daadwerkelijk te beëindigen?

Voor mij is dit een kern van het morele verval. In het publieke debat krijgen belangen die bij confrontatie gedijen vaak een grotere stem dan families die vooral willen dat

hun kinderen blijven leven. Dat is geen onvermijdelijke natuurwet. Het is een politieke keuze die ter discussie moet worden gesteld.

8. Scott Ritter en het einde van de westerse militaire vanzelfsprekendheid

In zijn gesprek met Nima Alkhorshid schetst Scott Ritter een Rusland dat naar zijn oordeel de voorwaarden voor een beslissende militaire uitkomst heeft opgebouwd. Hij stelt dat Rusland over een groter vermogen beschikt om de strijd vol te houden en op te voeren dan Europese landen, en dat Moskou steeds minder afhankelijk is van de reacties van Washington en Brussel. Dat is een scherpe omkering van de verwachtingen die in veel westerse commentaren jarenlang werden gewekt.

Ik deel de overtuiging dat de westerse strategie in Oekraïne een fundamentele nederlaag heeft geleden. Voor mij is de strategische uitkomst van deze confrontatie niet langer een open vraag in de betekenis waarin Europese leiders haar blijven presenteren. Zij kunnen sanctiepakketten aankondigen, militaire steun uitbreiden en op televisie verklaren dat de tijd voor het Westen werkt. Maar daarmee verandert niet automatisch de verhouding tussen militaire productie, voorraden, politieke wil en de doelen die nog haalbaar zijn.

Dat is mijn politieke conclusie, gevormd mede door Ritters analyse, geen bewering dat er al een ondertekend vredesverdrag bestaat of dat iedere frontsector is beslist. Ik maak dat onderscheid omdat een opiniestuk zijn overtuiging niet hoeft te verbergen, maar ook geen gebeurtenissen moet verzinnen. De gevechten en het menselijk leed duren voort. Naar mijn oordeel kunnen de westerse regeringen het erkennen van hun strategische misrekening uitstellen, maar niet eindeloos vermijden.

9. Stas Krapivnik en de uitputting van Europa

Stas Krapivnik legt in zijn gesprek met Pascal Lottaz de nadruk op de bredere economische uitputting. Hij beschrijft de oorlog niet alleen als een confrontatie aan de frontlijn, maar ook als een strijd om industrie, energie, transport, voedselvoorziening en politieke volharding. Volgens hem heeft Europa onvoldoende onderkend hoe zwaar een langdurige confrontatie met Rusland op zijn eigen economische basis kan wegen.

Zijn analyse raakt een wezenlijk punt: de kosten van een geopolitieke keuze verdwijnen niet omdat de regeringen die keuze moreel noodzakelijk noemen. De Europese Commissie heeft zelf vastgesteld dat de vervanging van een groot deel van de Russische pijpleidinggasleveringen door wereldwijd verhandeld vloeibaar gas de Europese economie gevoeliger heeft gemaakt voor prijsschokken op de internationale LNG-markt. De oorlog en de spanningen rond Iran hebben het belang van die kwetsbaarheid nog duidelijker gemaakt. [Europese Commissie: veranderende Europese gasmarkt]

Niet alle spectaculaire cijfers en politieke voorspellingen in het aangeleverde automatische transcript van Krapivnik zijn afzonderlijk bevestigd. Zijn hoofdvraag blijft daarom belangrijker dan zijn meest dramatische formuleringen: hoeveel economische en sociale schade zijn Europese leiders bereid te aanvaarden om een strategie vol te houden die zij onvoldoende kritisch herzien? Ik vind dat zij die vraag veel vaker rechtstreeks aan hun bevolking hadden moeten voorleggen.

10. Sancties zijn geen alternatief voor een politieke strategie

De Europese Unie heeft inmiddels een omvangrijk geheel van sancties tegen Rusland opgebouwd. In juli 2026 werd het **21e pakket** aangenomen. De maatregelen hebben de Russische financiële sector, energiehandel en toegang tot bepaalde technologieën aantoonbaar geraakt. Wie beweert dat sancties helemaal geen effect hebben, maakt het zich te gemakkelijk. Maar de wezenlijke vraag blijft wat zij politiek hebben bereikt en welke prijs hun voortzetting vraagt. [Raad van de EU: sanctiebeleid]

Een sanctie is geen overwinning omdat zij op papier streng is. Een sanctie moet worden beoordeeld op haar doel en op haar werkelijke gevolgen. Heeft zij de vrede dichterbij gebracht? Heeft zij onderhandelingen bevorderd? Of heeft zij Rusland aangespoord alternatieve handelsstromen, financiële verbindingen en industriële capaciteiten te ontwikkelen? Het is goed mogelijk dat sommige sancties de Russische economie schaden terwijl Rusland als staat tegelijk leert om onafhankelijker van

westerse systemen te opereren.

> Die paradox maakt voor mij deel uit van de westerse misrekening. De politieke klasse stelde economische druk voor als een instrument waarmee Rusland uiteindelijk tot onderwerping kon worden gebracht. Maar een groot land met energie, landbouw, grondstoffen, wetenschappelijke tradities en internationale partners kan zijn prioriteiten aanpassen. Zo'n aanpassing heeft kosten en beperkingen, maar zij maakt een simpele strategie van isolatie veel minder voorspelbaar.

Ondertussen werden Europese gezinnen en bedrijven blootgesteld aan hogere en grilliger energieprijzen. Het is het goed recht van de bevolking om te vragen of haar bestuurders alle alternatieven voldoende hebben onderzocht. Een beleid dat vooral zijn eigen morele zuiverheid benadrukt maar de gevolgen niet eerlijk bespreekt, verliest vroeg of laat vertrouwen.

11. Rusland: herstel na de vernedering van de jaren negentig

Ik behoor tot een generatie die zich de ontwrichting van Rusland na het verdwijnen van de Sovjet-Unie herinnert. De overgang naar een nieuwe economische orde werd in het Westen vaak voorgesteld als een historische bevrijding. Voor talloze Russische gezinnen betekende hij evenwel werkloosheid, onzekerheid, het verdwijnen van spaargeld en een samenleving waarin een kleine groep de kans kreeg zich uitzonderlijk snel te verrijken. Het idee dat marktwerking automatisch rechtvaardigheid brengt, kreeg daar een pijnlijke weerlegging.

> Toen Vladimir Poetin de staatsmacht herstelde, veranderde ook het zelfbeeld van Rusland. Zijn aanhangers, waaronder mezelf, beschouwen hem als degene die een einde maakte aan de meest vernederende fase van die ontwrichting en het land opnieuw als zelfstandige macht op de kaart zette. Ik begrijp dat oordeel en deel de waardering voor het herstel van nationale soevereiniteit tegenover buitenlandse druk. Het is precies daarom dat ik de westerse voorstelling van Rusland als een land zonder eigen historische redenen of legitieme belangen verwerp.

De Wereldbank heeft gedocumenteerd dat de inkomens van armere Russen tijdens de groei vanaf 2000 aanzienlijk stegen, na de moeilijkheden van de overgangsjaren. Daarmee is niet bewezen dat één leider alle vooruitgang persoonlijk heeft veroorzaakt; economische groei, grondstoffenprijzen en andere factoren speelden mee. Wel toont de ontwikkeling waarom veel Russen de vergelijking met de jaren

negentig maken. [Wereldbank: Rusland, inclusieve groei en armoedevermindering]

Rusland heeft vandaag nog altijd ongelijkheid, economische afhankelijkheden en politieke spanningen. Voor mij doet dat niets af aan de centrale vaststelling dat het land zich niet opnieuw wil laten onderwerpen aan een buitenlands economisch model dat het eerder als ontwrichtend heeft ervaren. De Europese politiek had die historische ervaring veel serieuzer moeten nemen.

12. Iran: een land dat zich niet laat reduceren tot sancties

Iran wordt in de westerse berichtgeving vaak uitsluitend besproken als een nucleair dossier, een sanctieprobleem of een militaire dreiging. Zo verdwijnt de Iraanse samenleving zelf uit beeld. Het land bestaat uit miljoenen mensen die werken, studeren, gezinnen onderhouden, medische zorg verlenen en een waardig bestaan willen opbouwen. Ook zij hebben recht op een toekomst zonder bombardementen, economische verstikking en voortdurende buitenlandse dreiging.

Ik vind de Iraanse weerstand tegen externe dwang belangrijk omdat zij laat zien dat een staat met een zelfstandige koers niet eenvoudig kan worden afgedwongen wat grootmachten verlangen. De oorlog en de verstoring van de scheepvaart rond de Straat van Hormuz in 2026 hebben duidelijk gemaakt dat militaire macht alleen niet voldoende is om een politieke uitkomst te dicteren. De internationale energiemarkten zijn afhankelijk van routes en voorzieningen die buiten Washington en Brussel liggen. [IEA: oliemarkt, oktober 2026]

Iran heeft ook maatschappelijke prestaties die in de debatten over sancties nauwelijks aandacht krijgen. De Wereldgezondheidsorganisatie beschrijft vooruitgang in de eerstelijnszorg, de overlevingskansen van moeders en kinderen, de levensverwachting en de uitbreiding van dienstverlening. Tegelijk erkent de WHO dat aanzienlijke ongelijkheden blijven bestaan. Die combinatie verdient meer aandacht dan de voortdurende reductie van een heel land tot één geopolitiek conflict. [WHO: eerstelijnszorg in Iran, 2024–2025]

Mijn bewondering voor Irans onafhankelijkheid betekent niet dat iedere binnenlandse beslissing van zijn machthebbers boven kritiek staat. Het betekent dat ik weiger het recht op soevereiniteit en menselijke waardigheid uitsluitend aan westerse bondgenoten toe te kennen. **De Iraanse bevolking verdient dezelfde morele maatstaf als iedere andere bevolking.**

13. De Straat van Hormuz heeft de machtsverhoudingen zichtbaar gemaakt

De Straat van Hormuz is op een wereldkaart een smalle doorgang. In de werkelijkheid van energievoorziening is zij een knooppunt waarvan verre economieën afhankelijk zijn. De gebeurtenissen van 2026 hebben aangetoond hoe snel aanvallen, tegenaanvallen, blokkades, onzekerheid en hogere verzekeringskosten een internationale keten kunnen ontregelen. Olie, diesel, transport en uiteindelijk ook voedselprijzen worden daardoor geraakt.

Dat is meer dan een technische kwestie. Het toont de grenzen van een wereldorde waarin één groep landen ervan uitging dat zij met militaire middelen de voorwaarden kon bepalen en de economische gevolgen elders kon laten neerslaan. Iran beschikt niet over dezelfde militaire of financiële middelen als de Verenigde Staten, maar zijn geografische ligging en regionale invloed geven het een onderhandelingsmacht die niet met een eenvoudig bombardement verdwijnt.

Het Internationaal Energieagentschap sprak in 2026 van een uitzonderlijk zware verstoring van de olievoorziening door het Midden-Oostenconflict. De Verenigde Naties riepen op tot bescherming van de scheepvaart, terughoudendheid en diplomatie. Voor mij maakt dat duidelijk dat verdere escalatie geen overwinning voor gewone burgers oplevert. Het is juist een reden om het idee te verwerpen dat een grote mogendheid een andere samenleving via permanente dwang tot gehoorzaamheid kan brengen. [IEA: bescherming tegen olieschokken] [VN: diplomatie en Hormuz]

14. China heeft laten zien wat gerichte ontwikkeling kan betekenen

> China neemt in mijn vergelijking een bijzondere plaats in. Het land heeft in enkele decennia een maatschappelijke en economische transformatie doorgemaakt waarvan de schaal moeilijk te overschatten is. Volgens de Wereldbank zijn in ongeveer veertig jaar bijna 800 miljoen mensen aan extreme armoede ontsnapt. Geen campagneleus of ideologisch etiket kan dat resultaat ongedaan maken. Het gaat om mensen die meer voedsel, inkomen, onderwijs, huisvesting en mogelijkheden voor hun kinderen kregen. [Wereldbank: vier decennia armoedevermindering in China]

Die vooruitgang kwam niet uitsluitend voort uit staatsplanning en evenmin uitsluitend uit marktwerking. Zij berustte op een bijzondere combinatie van economische hervormingen, productie, handel, infrastructuur, onderwijs en doelgerichte publieke programma's. Wat mij aanspreekt, is dat de staat de ontwikkeling van het land niet volledig heeft overgelaten aan de

kortetermijnbelangen van particuliere investeerders. Grote projecten en armoedebeleid werden onderdeel van een langdurige nationale strategie.

Het land heeft nog altijd uitdagingen: ongelijkheid, vergrijzing, regionale verschillen en de noodzaak om van investeringsgedreven groei naar duurzamere consumptie en sociale bescherming te verschuiven. De Wereldbank benoemt die zelf. Maar dat maakt de bereikte vooruitgang niet minder betekenisvol. Wie China alleen beoordeelt op de vraag of zijn politieke instellingen lijken op die van West-Europa, mist de levens van honderden miljoenen mensen die door de ontwikkeling zijn veranderd. [Wereldbank: China, ontwikkeling en huidige uitdagingen]

Ik vraag niet dat Europese burgers kritiekloos het Chinese systeem overnemen. Ik vraag dat zij de resultaten erkennen en de vooringenomen overtuiging opgeven dat uitsluitend het westerse model welvaart en sociale vooruitgang kan voortbrengen.

15. Vietnam: de werkelijkheid die ik met eigen ogen zie

Vietnam is voor mij meer dan een naam op een geopolitieke kaart. Ik verblijf er, spreek met mensen, luister naar hun ervaringen en zie hoe belangrijk de lange weg van oorlog naar wederopbouw is geweest. De geschiedenis van dit land toont wat onafhankelijkheid kan betekenen voor een bevolking die de vernieling van oorlog en buitenlandse overheersing heeft gekend. Zij toont ook hoe moeilijk de opbouw van een samenleving na zulke verliezen is.

> De economische hervormingen van *Đổi Mới* begonnen in 1986. Sindsdien is Vietnam uitgegroeid tot een sterk internationaal verbonden productieland met groeicijfers boven de 9%. Volgens de Wereldbank werd het land in juli 2026 opnieuw ingedeeld als land met een hoger middeninkomen. Het inkomen per hoofd is sterk gestegen, extreme armoede is fors afgenomen en op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg zijn aanzienlijke verbeteringen bereikt. In 2025 had volgens de Wereldbank ongeveer 95 procent van de bevolking dekking via de nationale ziekteverzekering. [Wereldbank: Vietnam, ontwikkeling tot 2026]

Die prestaties zijn voor mij belangrijker dan de reflex waarmee sommige westerse commentatoren een land beoordelen zodra zij horen dat één partij een centrale politieke rol vervult. Ik vraag: kunnen kinderen naar school? Bereikt gezondheidszorg de bevolking? Worden wegen, bruggen, havens en woningen gebouwd? Kunnen mensen door hun arbeid een beter leven opbouwen dan hun ouders? In Vietnam zijn op veel van die terreinen grote vorderingen gemaakt.

Er blijven problemen bestaan, waaronder regionale ongelijkheid, de positie van arbeidsmigranten en de kwetsbaarheid voor internationale schommelingen. Maar het is oneerlijk om de realiteit van decennia ontwikkeling weg te vegen omdat het bestuur niet naar westers model is ingericht. Ik zie in Vietnam een bewijs dat nationale onafhankelijkheid, economische hervorming en publieke ontwikkelingsdoelen op een eigen manier kunnen worden gecombineerd.

16. Het politieke systeem beoordelen op zijn werkende bevolking

> Wanneer ik Rusland, Iran, China en Vietnam naast de Verenigde Staten en Europa plaats, vergelijk ik geen vier identieke modellen met één uniform westers model. Het gaat om een criterium. Wat levert het systeem op voor mensen die werken, zorgen, produceren en proberen hun kinderen vooruit te helpen? Hoe organiseert het de verhouding tussen publieke verantwoordelijkheid en particuliere belangen? Kan het langdurige doelen nastreven zonder dat iedere beslissing wordt gereduceerd tot het volgende kwartaalresultaat?

Een mijnwerker, een lasser, een verpleegkundige, een landarbeider of een chauffeur vraagt doorgaans niet naar de slogans waarmee zijn regering zich internationaal profileert. Hij wil veiligheid, een behoorlijke beloning, huisvesting, onderwijs, toegankelijke zorg en een toekomst voor zijn gezin. Hij wil niet dat de opbrengst van zijn arbeid vanzelfsprekend terechtkomt bij groepen die nauwelijks dezelfde risico's dragen.

Ik ben ervan overtuigd dat de vier landen die ik hier bespreek op belangrijke terreinen laten zien dat overheden een actieve rol kunnen spelen in maatschappelijke ontwikkeling. China en Vietnam bewijzen dat met grootschalige armoedevermindering; Rusland met zijn herstel na de ontwrichting van de jaren negentig en zijn vermogen om staatsmacht te behouden; Iran met zijn volharding onder externe druk en investeringen in onder meer eerstelijnszorg. Dat betekent niet dat alle inwoners van die landen het beter hebben dan iedere inwoner van Europa. Het betekent dat ik hun ontwikkelingskeuzes en prioriteiten veel serieuzer neem dan het westers discours doorgaans doet.

Het Westen bezit niet het exclusieve recht om te definiëren wat vooruitgang is. Die moet zichtbaar zijn in de levens van mensen. Wie mij van het tegendeel wil overtuigen, moet resultaten tonen, niet alleen het woord democratie herhalen.

17. De hypocrisie van het internationale recht

Mijn wantrouwen tegenover de westerse politieke orde is sterk gegroeid door de ongelijke behandeling van oorlogen en interventies. Irak, Afghanistan, de Balkan en Libië hebben een lange schaduw geworpen. In het Midden-Oosten en elders werd militaire macht geregeld verpakt in verheven verklaringen over mensenrechten, veiligheid en bevrijding. Wanneer de gevolgen vervolgens uit de hand liepen, bleven de gewone mensen achter met de verwoesting.

Die geschiedenis ontslaat geen enkele andere staat van zijn plichten onder het internationale recht. Maar zij berooft het Westen wel van het recht om zichzelf als vanzelfsprekend moreel boven anderen te plaatsen. De Amerikaanse invasie van Irak in 2003 was bijvoorbeeld geen formele NAVO-operatie; de NAVO leidde in 2011 wel de internationale operatie in Libië en nam in 2003 de leiding over de door de VN gemandateerde ISAF-missie in Afghanistan. De precieze juridische en institutionele verschillen doen ertoe. Juist daarom mogen leiders verschillende interventies niet met één gemakzuchtig moreel verhaal gladstrijken. [NAVO: geschiedenis van operaties]

Wie de bescherming van burgers ernstig neemt, moet zich afvragen waarom sommige slachtoffers wekenlang centraal staan in de media en andere slechts zijdelings worden genoemd. Wie sancties wil verdedigen, moet ook hun humanitaire gevolgen bespreken. Wie aanspraak maakt op een wereldorde van regels, moet bereid zijn dezelfde regels te laten gelden wanneer een bondgenoot de dader is.

Voor mij is dit geen argument om misdaden elders te vergoelijken. Het is een argument tegen de hypocrisie van een macht die zichzelf uitzonderingen toekent. Morele geloofwaardigheid is geen erfgoed dat men voor altijd bezit. Zij moet telkens opnieuw blijken uit het eigen handelen.

18. Het zwijgen van de bevolking is niet onschuldig

> Ik richt mijn kritiek niet uitsluitend tot regeringsleiders. Een samenleving wordt mede gevormd door wat haar burgers aanvaarden, negeren of afwijzen. Wanneer oorlogen en sancties jarenlang worden verdedigd, wanneer het leed van verre volkeren uit het dagelijkse bewustzijn verdwijnt en wanneer de eigen economische belangen belangrijker worden geacht dan universele beginselen, ontstaat er een bredere morele verantwoordelijkheid.

Ik denk daarbij niet alleen aan politici, redacteurs of invloedrijke ondernemers. Ik denk ook aan gewone mensen die nooit de moed hebben opgebracht om hun

regering tegen te spreken, zelfs wanneer zij zagen hoe levens werden verwoest. Dat zwijgen kan voortkomen uit angst, gemakzucht, onverschilligheid, politieke trouw of een gebrek aan bereidheid zich te informeren. Voor mij is het geen reden om alle morele verantwoordelijkheid bij de machthebbers neer te leggen.

Ook mijn eigen kinderen en kleinkinderen staan niet buiten dat oordeel. Familiale verbondenheid betekent niet dat ik hun politieke passiviteit moet goedkeuren. Ik vind dat een mens de plicht heeft om zich tegenover onrecht uit te spreken, ook wanneer dat onrecht wordt gepleegd of mogelijk gemaakt door regeringen waarmee hij zich cultureel verbonden voelt. Dat is geen uitspraak over juridische schuld en evenmin de bewering dat iedereen dezelfde informatie of handelingsruimte bezit. Het is een oordeel over persoonlijke moed en geweten.

Ik begrijp dat deze woorden hard zijn. Op mijn leeftijd voel ik weinig behoefte mijn overtuiging te verzachten om anderen een comfortabel gevoel te geven. Maar de hardheid is gericht op de keuze om weg te kijken, niet op het idee dat burgers zelf oorlog en ellende zouden moeten ondergaan als straf. Mededogen met slachtoffers en scherpe morele kritiek op stilzwijgen sluiten elkaar niet uit.

19. Een regime van angst kan geen duurzame vrede brengen

> Het Westen heeft zijn veiligheidsbeleid steeds sterker opgebouwd rond confrontatie, afschrikking, sancties en de voortdurende waarschuwing voor nieuwe vijanden. Soms zijn militaire voorzorg en bescherming noodzakelijk. Maar wanneer vrijwel iedere internationale crisis het argument wordt om het defensiebudget opnieuw te verhogen en diplomatie naar de achtergrond te schuiven, verandert de uitzondering in de regel. Een bevolking die voortdurend angst wordt aangejaagd, kan moeilijk nog rustig beoordelen welke alternatieven bestaan.

Dat is wat mij zo stoort aan de politieke communicatie uit Washington en Brussel. Er wordt vaak gesproken alsof iedere twijfel aan de gekozen koers een teken van naïviteit of ontrouw is. Wie onderhandelingen bepleit, krijgt te horen dat hij de tegenstander helpt. Wie de sancties kritisch bekijkt, zou de verkeerde kant kiezen. Wie vraagt wat de bevolking ermee wint, begrijpt zogenaamd de geopolitiek niet. Zo wordt het debat gesloten op het moment dat het juist open zou moeten zijn.

Ik wil geen samenleving waarin de keuze voor vrede als verdacht wordt behandeld. Een werkelijk zelfverzekerde politieke orde zou tegenstemmen kunnen verdragen. Zij zou haar beleidskeuzes met feiten verdedigen, fouten erkennen en tegenstanders niet reduceren tot morele vijanden. Het gemak waarmee in het Westen de taal van

absolute goedheid en absolute slechtheid wordt gebruikt, is voor mij juist een teken van politieke zwakte.

20. De mensen in Oekraïne mogen geen instrument blijven

Het lot van Oekraïne is voor de grote machtsblokken een strategische kwestie geworden. Voor Oekraïense gezinnen is het iets veel directers: verlies, onzekerheid, verwoeste woningen, gescheiden families en een toekomst die telkens verder wordt uitgesteld. Ik geloof dat het Westen de oorlog strategisch niet meer kan winnen volgens de verwachtingen waarmee het zijn langdurige koers heeft verdedigd. Maar juist daarom acht ik het onverantwoord om de menselijke prijs van voortzetting buiten de discussie te plaatsen.

De oorlog is nog steeds gaande. De Verenigde Naties meldden in oktober 2026 een zeer hoog aantal burgerslachtoffers en zware gevolgen van aanvallen op energie-infrastructuur. Het bestaan van dat leed is een reden om politieke prognoses niet tot zelfgenoegzame slogans te laten verworden. Mijn kritiek richt zich op leiders die volgens mij onvoldoende bereid zijn de strategische werkelijkheid onder ogen te zien en een geloofwaardige diplomatieke uitweg te zoeken. [VN-mensenrechtenmonitoring Oekraïne, oktober 2026]

Ik wil niet dat een militaire nederlaag wordt gevierd met het leed van gewone mensen. Ik wil dat de politieke verantwoordelijkheid van degenen die onhaalbare verwachtingen hebben verkocht eindelijk wordt besproken. De bevolking van Oekraïne verdient meer dan de rol van symbool in een confrontatie tussen grootmachten. Zij verdient veiligheid en de mogelijkheid om haar land weer op te bouwen. Echte politiek begint bij die menselijke werkelijkheid, niet bij het prestige van wie de volgende topontmoeting organiseert.

21. Niet elke macht is democratisch omdat zij zichzelf zo noemt

De westerse leiders spreken voortdurend over de verdediging van de democratie. Ik vraag mij af wat dat woord nog betekent wanneer burgers in de praktijk nauwelijks invloed hebben op beslissingen die hun levens ontwrichten. Het is niet voldoende dat er verkiezingen bestaan als de macht van geld, lobbygroepen, gevestigde partijen en permanente bestuurlijke netwerken de werkelijk denkbare beleidsopties sterk begrenst.

Daarom spreek ik liever van een crisis van de *substantiële democratie*. Wie een parlement heeft, bezit daarmee nog niet automatisch een samenleving waarin de meerderheid de economische koers bepaalt. Wie een grondwet heeft, garandeert daarmee nog niet dat grote ondernemingen minder invloed uitoefenen dan

werknemers. Wie vrij over politiek kan praten, is nog niet verzekerd van echte invloed op de volgende oorlog. Voor mij is het westers zelfbeeld op die punten te zelfgenoegzaam.

Dat betekent niet dat verkiezingen, vrije meningsuiting en onafhankelijke rechtsbescherming waardeloos zijn. Ze zijn belangrijk. Maar ik verzet mij tegen de gedachte dat hun formele bestaan alle andere tekortkomingen automatisch goedmaakt. De hardwerkende bevolking heeft weinig aan het recht om elke vier jaar een andere bestuurder te kiezen als de fundamentele economische en militaire prioriteiten nauwelijks bespreekbaar blijven.

Mijn vergelijking met Rusland, Iran, China en Vietnam is daarom een uitdaging aan de westerse hoogmoed. Ik stel niet dat in die landen iedere burger onbeperkte politieke invloed heeft. Ik stel dat een westers systeem niet superieur is enkel omdat het zichzelf een democratie noemt. Het moet die aanspraak verdienen door de belangen van de bevolking daadwerkelijk voorop te plaatsen.

22. De wereldorde verschuift: het Westen bezit de agenda niet meer

> Wat mij hoop geeft, is dat andere landen de internationale agenda steeds krachtiger mee kunnen bepalen. China is een grote industriële en technologische macht. Rusland beschikt over grondstoffen, energie, defensiecapaciteit en diplomatieke relaties die niet door Europese sancties zijn verdwenen. Iran heeft aangetoond dat zijn geografische positie en regionale belangen niet naar believen kunnen worden genegeerd. Vietnam bouwt gestaag verder aan zijn ontwikkeling en internationale positie.

Deze landen zijn geen uniforme familie, en zij delen niet over ieder onderwerp dezelfde belangen. Maar samen met andere staten laten zij zien dat de wereld niet uitsluitend vanuit Washington, Brussel of Londen kan worden bestuurd. Dat is volgens mij een gezonde correctie op de koloniale en postkoloniale gewoonte waarmee westerse machten vaak spraken alsof hun economische en politieke voorkeuren vanzelfsprekend universeel waren.

Een multipolaire wereld garandeert niet automatisch rechtvaardigheid. Ook nieuwe machtscentra moeten worden beoordeeld op hun omgang met burgers en met kleinere landen. Maar multipolariteit vergroot de mogelijkheid dat een land zijn eigen ontwikkelingskeuzes maakt, onderhandelt met verschillende partners en niet volledig afhankelijk is van één financieel of militair centrum. Voor landen die eeuwenlang de gevolgen van buitenlandse overheersing ondervonden, is dat geen detail.

Het Westen zal moeten leren luisteren. Een internationale orde waarin de rest van de wereld alleen mag instemmen met westerse conclusies, is geen wereldorde van gelijken. Zij is een hiërarchie, ook wanneer zij zichzelf op regels gebaseerd noemt.

23. Waarom ik de instorting van het huidige westerse model verwacht

> Ik ben ervan overtuigd dat het bestaande westerse politieke en economische model op termijn niet houdbaar is. Dat is een oordeel over zijn richting, geen voorspelling dat op een bepaalde datum alle banken sluiten of de Europese Unie plotseling ophoudt te bestaan. Systemen kunnen geleidelijk hun legitimiteit verliezen, zelfs wanneer hun instellingen nog jarenlang functioneren. Het verval begint wanneer grote groepen mensen het gevoel krijgen dat hun arbeid, belastingen en offers niet langer voor henzelf of voor een gemeenschappelijk doel worden ingezet.

Er ontstaat dan een gevaarlijke tegenstelling. De politieke elite vraagt vertrouwen, maar weigert rekenschap af te leggen over mislukte strategieën. Zij vraagt financiële offers, maar beschermt machtige economische belangen. Zij spreekt over vrede, maar blijft investeren in instrumenten van confrontatie. Zij noemt haar stelsel democratisch, maar behandelt fundamentele kritiek als een bedreiging voor de gevestigde orde. Hoe langer dat doorgaat, hoe minder geloofwaardig haar taal wordt.

Mijn verwachting is dat deze tegenstellingen steeds moeilijker te beheersen zullen zijn. **De combinatie van sociale ongelijkheid, hoge kosten, geopolitieke confrontatie en verlies van vertrouwen zal de politieke orde van binnenuit uithollen.** Dat kan leiden tot ingrijpende hervormingen, verschuivingen in macht of ernstige institutionele crises. Ik verwacht geen eeuwige stabiliteit van een stelsel dat zijn eigen bevolking zo vaak vraagt offers te brengen voor beslissingen waarop zij te weinig greep heeft.

Voor mij is de vraag dus niet of de huidige elite haar vertrouwde positie altijd kan behouden. Ik geloof van niet. De vraag is of de overgang naar een andere ordening vreedzaam en sociaal rechtvaardig kan verlopen, of dat de machtigen ook dat proces zullen proberen te beheersen in hun eigen voordeel.

24. De arbeider heeft geen belang bij een nieuwe koude oorlog

Wie dagelijks werkt, heeft in de regel niets te winnen bij een eindeloze confrontatie tussen staten. Een lasser in België heeft geen voordeel bij een onbetaalbare

energierekening. Een fabrieksarbeider in China heeft geen voordeel bij een handelsblokkade die zijn inkomen onzeker maakt. Een Iraanse verpleegkundige wordt niet geholpen door sancties die de toegang tot noodzakelijke middelen moeilijker maken. Een Russische of Oekraïense familie heeft niets aan een oorlog die haar kinderen opeist.

Dat is de solidariteit die ik belangrijk vind. Ik heb geen behoefte aan een nieuwe ideologische grens die gewone mensen verplicht elkaar te haten. Mijn kritiek op het Westen is fel omdat ik vind dat zijn leiders te vaak hebben gehandeld alsof hun geopolitieke macht belangrijker is dan de maatschappelijke gevolgen. Maar de inwoners van de westerse landen zijn niet voor eeuwig veroordeeld tot dat politieke model. Ook zij kunnen andere keuzes eisen.

Het is tijd dat economische ontwikkeling opnieuw wordt gemeten aan de veiligheid, gezondheid en bestaanszekerheid van mensen die het werk verrichten. Een samenleving is geen succes omdat de aandelenkoersen stijgen terwijl huisvesting onbereikbaar wordt. Zij is geen succes omdat defensiebedrijven recordomzetten melden terwijl ziekenhuizen personeel tekortkomen. Zij is geen succes omdat zij morele toespraken houdt terwijl zij de diplomatie verwaarloost.

De toekomst die ik wens, is geen wereld waarin de ene elite eenvoudig door een andere wordt vervangen. Ik wens een wereld waarin staten werkelijk verantwoordelijkheid nemen voor hun bevolking en waarin samenwerking meer oplevert dan economische dwang of militaire intimidatie. Daarvoor moeten ook de opkomende machten kritisch naar hun eigen prestaties blijven kijken. Anders zou de veronderstelde bevrijding slechts een nieuwe hiërarchie worden.

25. Mijn conclusie: niet de westerse elite, maar de mens moet centraal staan

Na een lang leven en vele jaren arbeid is mijn oordeel duidelijk. **Ik geloof niet meer in het verhaal dat de Verenigde Staten en Europa vanzelfsprekend de politieke en morele maatstaf van de wereld zijn.** Ik zie een westerse orde die formele democratische instituties bezit, maar waarin grote financiële, farmaceutische en militaire belangen naar mijn overtuiging een onevenredige invloed hebben op de koers. Ik zie regeringen die morele principes selectief toepassen en hun bevolking vragen een steeds hogere prijs te betalen voor geopolitieke strategieën.

Daartegenover zie ik in Rusland, Iran, China en Vietnam andere manieren om nationale zelfstandigheid, economische ontwikkeling en publieke verantwoordelijkheid vorm te geven. Deze landen zijn niet identiek en niet zonder

gebreken. Maar ik weiger hun historische prestaties, maatschappelijke vooruitgang en recht op een zelfstandige koers ondergeschikt te maken aan de westerse pretentie van automatische superioriteit.

Ik beschouw de strategie van Oekraïne en zijn westerse bondgenoten in de huidige oorlog als in wezen verslagen. Ik zie de weerstand van Rusland en Iran als een bewijs dat de wereld niet langer uitsluitend aan westerse eisen kan worden onderworpen. Ik zie de ontwikkeling van China en Vietnam als een belangrijke uitdaging aan de gedachte dat alleen het westerse stelsel welvaart kan scheppen. En ik ben ervan overtuigd dat de morele en sociale tegenstrijdigheden van het huidige westerse model uiteindelijk tot zijn ingrijpende verandering of verval zullen leiden.

Ik maak mij daarbij geen illusies over de verantwoordelijkheid van burgers. Wie zwijgt tegenover onrecht, draagt volgens mij een deel van de morele last van dat zwijgen. Die overtuiging houdt niet op bij de voordeur van mijn eigen familie. Maar mijn doel is niet het lijden van mensen toe te juichen. Mijn doel is dat zij eindelijk de moed vinden om zich niet langer te laten regeren door angst, gemakzucht en economische belangen die niet de hunne zijn.

Europa is nog niet economisch ingestort. Het heeft, naar mijn oordeel, wel een groot deel van zijn morele geloofwaardigheid verloren. De toekomst behoort niet toe aan de grootste wapenproducent, de rijkste lobby of de luidste verkondiger van democratische waarden. Zij behoort toe aan samenlevingen die de waardigheid van hardwerkende mensen werkelijk als uitgangspunt nemen.

Primaire gesprekken en aanvullende bronnen

1. Scott Ritter en Nima Alkhorshid, *It's Over — There's Nothing Left* — bron voor de strategische en politieke analyses die in het artikel worden besproken.
2. Stas Krapivnik en Pascal Lottaz, *Russia is Finishing Europe* — bron voor het betoog over economische uitputting, sancties, logistiek en de toekomst van Europa.
3. Wereldbank, *Four Decades of Poverty Reduction in China* — armoedevermindering in China.
4. Wereldbank, *Viet Nam: Overview* — economische ontwikkeling, gezondheid en onderwijs in Vietnam.
5. Wereldgezondheidsorganisatie, *Iran: Health Equity through Primary Health Care* — prestaties en ongelijkheden in de Iraanse gezondheidszorg.
6. Wereldbank, *Pathways to Inclusive Growth: Russian Federation* — Russische economische en sociale ontwikkelingen na 2000.
7. Federal Election Commission, *2023–2024 Campaign Activity* — officiële cijfers over Amerikaanse verkiezingsfinanciering.

8. OESO, *Health at a Glance 2025: United States* — gezondheidsuitgaven en levensverwachting.
9. SIPRI, *Top 100 Arms-producing and Military Services Companies* — mondiale wapenomzet.
10. Internationaal Energieagentschap, *Oil Market Report October 2026* — energie- en transportgevolgen van het Midden-Oostenconflict.
11. Raad van de Europese Unie, *Sanctions against Russia* — actuele informatie over Europese sancties.